

С. В. Перова,

ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка», м. Луганськ

СПЕЦИФІКА ВИКЛАДАННЯ ПЕРЕКЛАДУ СТУДЕНТАМ ФАХУ «МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ» В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ІНШОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ

Стаття розглядає специфічні особливості викладання перекладу в процесі професійної іношомовної підготовки студентів у ВНЗ. Автор робить спробу переосмислити класичні підходи до навчання перекладу під час розробки курсу з теорії та практики перекладу для студентів, що навчаються за фахом «Міжнародні відносини». Аналізується професійна компетенція викладача перекладу та його роль у підготовці майбутніх фахівців.

Ключові слова: переклад, методика викладання перекладу, професійна компетенція викладача перекладу, професійна іношомовна підготовка студентів-міжнародників.

Статья рассматривает специфические особенности преподавания перевода в процессе профессиональной иноязычной подготовки студентов в ВУЗе. Автор пытается переосмыслить классические подходы к обучению переводу во время разработки курса по теории и практике перевода для студентов, обучающихся по специальности «Международные отношения». Анализируется профессиональная компетенция преподавателя перевода и его роль в подготовке будущих специалистов.

Ключевые слова: перевод, методика преподавания перевода, профессиональная компетенция преподавателя перевода, профессиональная иноязычная подготовка студентов-международников.

The article deals with the specific characteristics of the teaching translation in the process of the students' foreign language training in the higher educational establishments. The author attempts to reinterpret the classical approaches to translation teaching while working out the translation studies course for the International Relations students. The professional competency of the translation instructor and his/her role in the future specialists training.

Key words: translation, methods of teaching translation, professional competency of the translation instructor, the International Relations students' foreign language training.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливим науковими чи практичними завданнями. Процеси світової глобалізації породили потребу в фахівцях, здатних до креативного мислення, адекватного оцінювання політичної ситуації у світі, які спроможні знаходити ефективні формули компромісу під час прийняття важливих рішень, розблокувати конфлікти, попереджати негативний розвиток подій, давати вищим посадовим особам бездоганно зважені пропозиції і слухні поради та виконувати професійну діяльність на міжнародній арені з активним використанням іноземної мови і перекладу. Саме такими наше суспільство очікує побачити випускників фаху «Міжнародні відносини».

Основа професійної підготовки студентів-міжнародників у ВНЗ базується на опануванні низки таких дисциплін, як історія та теорія міжнародних відносин, основи світової політики, зовнішня політика України, міжнародні організації, міжнародна інформація, дипломатичний протокол та етикет, світова економіка, порівняльне конституційне право, міжнародне право, міжнародні економічні відносини, конфліктологія та теорія переговорів, іноземні мови, теорія та практика перекладу.

Вивчення іноземної мови і теорії та практики перекладу майбутніми фахівцями з міжнародних відносин розраховано, по-перше, на підготовку спеціалістів для державної служби на державному рівні; по-друге, на підготовку перекладачів у сфері професійної комунікації для роботи на регіональному рівні; по-третє, на підготовку перекладачів широкого профілю на регіональному рівні. Така мета висуває на перший план питання методики викладання іноземних мов та перекладу для студентів нефілологічного напрямку підготовки. Якщо проблемам викладання іноземних мов за професійним спрямуванням у наукових колах приділяється значна увага, то з методикою викладання перекладу для таких студентів спостерігається протилежна картина.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Методика викладання перекладу до сих пір все ще залишається найменш дослідженою сферою лінгводидактики та методики. Окремі питання дидактики перекладу у своїх роботах розглядають Н. Гавриленко, Т. Ганічева, В. Комісаров, В. Соколова, Л. Черноватий, А. Штанов. Вибір необхідного матеріалу, однак, висуває перед викладачем перекладу значні труднощі, а багато важливих питань методичної системи залишаються невирішеними.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – розглянути специфічні особливості методики викладання перекладу в процесі професійної іношомовної підготовки студентів-міжнародників у ВНЗ.

Виклад основного матеріалу дослідження. У процесі професійної підготовки студентів у сфері міжнародних відносин іноземна мова і теорія та практика перекладу, як зазначалося раніше, належать до циклу фундаментальних та професійно орієнтованих дисциплін, які визначають профіль підготовки та кваліфікаційну характеристику випускників. Кількісні й якісні зміни у вимогах до перекладацької діяльності спричинили необхідність вивчення факторів, які впливають на підготовку міжнародників-перекладачів, та переглянути класичну модель навчання перекладу для таких студентів.

У своїй роботі ми зосередимо нашу увагу на методиці викладання перекладу для студентів, які навчаються за фахом «Міжнародні відносини» в Інституті історії, міжнародних відносин і права ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка». Згідно з навчальним планом напрямку підготовки 6.030201 «Міжнародні відносини» обов'язковою для вивчення студентами є дисципліна «Теорія та практика перекладу», на вивчення якої передбачено 288 годин, 144 з яких відводиться на самостійне опрацювання матеріалу.

Враховуючи той факт, що це спеціальність не є філологічною, а також недостатню кількість аудиторних годин, відведених на вивчення дисципліни «Теорія та практика перекладу», й з метою реалізації поставленої мети та завдань ми зробили спробу переглянути класичні підходи до навчання перекладу та побудувати певну модель викладання перекладу для студентів-міжнародників. Ця модель має інтегративний характер. Її структура відбиває найбільш принципові моменти процесу навчання перекладу: мету, завдання, лінгводидактичні положення, методичні принципи навчання перекладу, методи і засоби навчання перекладу студентів, які навчаються за фахом «Міжнародні відносини».

Мета курсу «Теорія та практика перекладу» полягає в тому, щоб ознайомити студентів з основними розділами сучасного перекладознавства, надати стисло характеристику особливостей перекладацької діяльності в історичній перспективі та в наш час, визначити основні поняття загальної теорії перекладу, яка вивчає найфундаментальніші закономірності перекладу, що є загальними для усіх видів перекладу незалежно від конкретних форм та умов його існування, а також сформувати в студентів екстралінгвістичну перекладацьку компетенцію.

Реалізація поставленої мети вимагає вирішення таких завдань: розгляд основних положень загальної та часткових теорій перекладу; вивчення основних характеристик теорії, моделі та алгоритму перекладу; вивчення впливу екстралінгвістичних та психологічних факторів на процес перекладу; вивчення основних характеристик тексту та дискурсу; теоретичний опис етапів процесу перекладу та обробки і редагування тексту; теоретичний опис процесів синтезу та аналізу, дедукції та індукції з точки зору їхнього прикладного використання в процесі перекладу з метою здійснення перекладу та обґрунтування та підтвердження його адекватності.

При цьому ми враховували такі положення лінгводидактики, як склад компонентів навчання іноземної мови студентів-міжнародників (іншомовна комунікативна компетенція, країнознавча компетенція, перекладацька компетенція); використання комунікативно-діяльнісного та компетентнісного підходів у викладанні іноземної мови та перекладу; врахування різних мети і завдань у викладанні іноземної мови та у викладанні перекладу (формування іншомовної комунікативної компетенції – у першому випадку, формування перекладацької компетенції та практичне оволодіння перекладацькою діяльністю – в другому); роль викладача перекладу у досягненні цілей навчання перекладу.

Зосередимо особливу увагу саме на останньому положенні – ролі викладача, оскільки від професійної компетенції викладача перекладу, на нашу думку, залежить формування перекладацької компетенції студентів-міжнародників. Відомий вчений П. Ньюмарк зазначає, що 65% успіху в процесі підготовки майбутніх перекладачів залежить від особистості викладача, 20% – від структури курсу і 15% – від характеру навчального матеріалу [4].

Як зазначає А. Ніколенко, «Викладати переклад повинна людина, яка сама є досвідченим перекладачем, володіє відповідною професійною компетенцією, знає перекладацьку діяльність «ззовні», добре знайома з складнощами, можливостями та умовами роботи перекладача. Власний перекладацький досвід, можливість приводити приклади із своєї практики, посилатися на досвід своїх колег справляють величезний психологічний вплив на того, хто навчається, значно збільшують довіру до рекомендацій викладача, переконують в тому, що він дійсно знає про що говорить. Збільшує ефективність викладання, а також і вміння викладача постійно співвідносити процес навчання з практичною перекладацькою діяльністю, демонструвати як вирішив би те чи інше перекладацьке питання професійний перекладач, переконливо пропонувати свої власні варіанти» [2].

У студентів-міжнародників немає знань з певних лінгвістичних дисциплін, тому викладач перекладу в цій ситуації повинен бути готовим дати необхідні пояснення, надати значення термінів або коротко пояснити їх. Головна відмінність викладача перекладу для студентів-філологів від викладача перекладу для студентів-міжнародників полягає в тому, що він повинен не тільки вміти перекладати, вільно використовуючи багатство мовних засобів, а й пояснювати, показувати й доводити, що і як потрібно робити для того, щоб досягти бажаних результатів. Це значить, що він повинен володіти мовними та перекладацькими аспектами свого курсу не тільки практично, а й теоретично, володіти знаннями різних сфер теорії мови та перекладу.

До методичних принципів навчання перекладу студентів-міжнародників можна віднести такі:

- 1) принцип відповідності змісту вправ для навчання перекладу реальним умовам здійснення перекладу;
- 2) принцип домінуючої ролі вправ;
- 3) принцип взаємопов'язаного навчання різним видам перекладу;
- 4) принцип співвіднесення двох мовних і категоріальних систем [3, с. 28-29].

Основними, на нашу думку, принципами навчання перекладу студентів-міжнародників можна назвати другий та четвертий. Принцип домінуючої ролі вправ означає, що змістом занять з практики перекладу мають бути переважно вправи, а не теоретичні розміркування про переклад. Як зазначає Л. Черноватий, важливим чинником при цьому є інтенсивність вправ, завдяки якій розвиваються перекладацькі навички [3, с. 29]. Таке твердження набуває особливого значення для навчання перекладу студентів-міжнародників, оскільки курс «Теорія та практика перекладу» є суто практичним і не передбачає проведення лекційних занять. Крім того, домінуючим компонентом навчання як такого є система вправ для формування навичок і вмінь, які, в свою чергу, складають певну діяльність. Перекладацька діяльність – складна ієрархічна система, до складу якої входять операції, дії і сама діяльність. Тому можна вважати, що у найбільш загальному вигляді система вправ для навчання перекладу має включати вправи, метою яких є формування навичок перекладу, а також вправи, призначені для включення сформованих навичок до структури перекладацьких умінь [3, с. 142].

Принцип співвіднесення двох мовних і категоріальних систем є загальним для навчання перекладу взагалі. Він означає «постійне порівняння і врахування інформативної (сислової, стилістичної, емоційної, функціональної, жанрової, естетичної), інтерактивної (збереження регулятивного впливу на адресата) і культурної (врахування соціокультурних особливостей) площин у двох мовах» [3, с. 29]. Цей принцип стосується побудо-

ви вправ для навчання перекладу таким чином, щоб у кожній з них відпрацьовувались один чи декілька видів такого співвіднесення.

Методи навчання перекладу студентів-міжнародників можна умовно поділити на ті, які застосовуються викладачем та ті, які вживають самі студенти. До перших віднесемо методи демонстрації, пояснення матеріалу, організацію самостійного пошуку інформації, контролю, оцінювання та виправлення перекладів, до других – методи осмислення, ознайомлення, вправлення і самоконтролю.

Засоби викладання перекладу для студентів-міжнародників включають друковані (підручники, посібники, методичні рекомендації, які містять певні навчальні матеріали, тести тощо), комп'ютеризовані, аудіо- і відеоматеріали. Зазначимо, що на сьогоднішній день нам відомий лише один навчальний посібник з теорії та практики перекладу саме для студентів факультетів та інститутів міжнародних відносин [1], що є недостатнім, тому викладачі перекладу змушені самостійно добирати додаткові навчальні матеріали. Ці матеріали також повинні відповідати певним вимогам:

– бути цікавими для перекладу, містити типові перекладацькі проблеми, дати основу для розвитку вмінь та навичок;

– характер текстів має відповідати періоду навчання: спочатку доцільно використовувати газетні тексти інформаційного, загальнополітичного, соціального змісту, у процесі перекладу яких, майбутні фахівці з міжнародних відносин не будуть зустрічатися зі спеціальною термінологією, а на старших курсах містити громадські, дипломатичні, юридичні тощо спеціальні тексти;

– мати ступінь складності, який відповідає рівню сформованості перекладацької компетенції студентів.

Зазначимо також, що специфіка навчання перекладу студентів-міжнародників полягає в тому, що їхню перекладацьку компетенцію не можна сформувати без опори на рівень іншомовної комунікативної компетенції шляхом вивчення якогось правила або тренування протягом декількох занять. Осмислений професійний підхід до перекладу створюється поступово в процесі навчання, якщо він орієнтований на використання окреслених принципів, методів і прийомів.

Висновки. Таким чином, ми визначили специфічні особливості викладання перекладу в процесі професійної іншомовної підготовки студентів фаху «Міжнародні відносини» у ВНЗ. Важливою частиною підготовки майбутніх фахівців є розвиток перекладацької компетенції на основі вмінь, які використовуються під час перекладу. Вони можуть мати загальний чи більш особистісний характер, охоплювати багато дій чи тільки деякі з них. Специфічність формування перекладацької компетенції студентів-міжнародників полягає в тому, що вона будується лише в результаті практики на основі мовних навичок і теоретичних знань з перекладознавства, які вони отримують одночасно з практичними заняттями з перекладу. Перспективи подальших досліджень вбачаються в розробці та експериментальній перевірці типології вправ для розвитку навичок і вмінь перекладу.

Література:

1. Мірам Г. Е. Основи перекладу: Курс лекцій; Навч. посібник / Г. Е. Мірам, В. В. Дайнеко, Л. А. Тарануха, М. В. Грищенко, О. М. Гон. – К. : Ельга, Ніка-Центр, 2002. – 240 с.
2. Ніколенко А. Г. Професійна компетенція викладача перекладу і специфіка підготовки перекладачів у ВНЗ [Електронний ресурс] / А. Г. Ніколенко. – Режим доступу : elibrary.nubip.edu.ua/7225/1/nag.pdf.
3. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності : підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю «Переклад» / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова книга, 2013. – 376 с. – (Серія «UTTA Series»).
4. Newmark P. About Translation / Peter Newmark. – Clevedon, Buffalo, Toronto, Sydney: Multilingual Matters Ltd, 2001. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://ru.scribd.com/doc/61447410/About-Translation-by-Peter-Newmark>.